

مؤسسات اطلاعات علمی و فنی اتحاد جماهیر شوروی (وینیتی)

نوشته: مهرانگیز حریری

در کشور اتحاد جماهیر شوروی تهیه اطلاعات به منظور آگاهی سریع و استفاده محققان این کشور از آخرین کشفیات و پیشرفتهای علوم و فنون یکی از مسائل مهم و حیاتی است و بهمین جهت در سراسر این کشور سازمانهای بسیار متعددی در زمینه های مختلف عهده دار انجام این خدمت هستند. علاوه بر سازمانهای تخصصی و محلی، وظیفه کلی و اساسی خدمات اطلاع رسانی در سطح کشور به عهده سازمان مادر و راهبر این کشور یعنی وینیتی می باشند. وینیتی از نظر سازمانی وابسته به کمیته کشوری علوم و تکنولوژی شورای وزیران و آکادمی علوم اتحاد جماهیر شوروی است. این مؤسسه در سال ۱۹۵۲ تأسیس شد و عهده دار وظایف زیر گردید:

- ۱- تحقیق و بررسی به منظور بهتر کردن روشهای اطلاع رسانی.
- ۲- انتشار مجلات چکیده از کلیه مطالب منتشره در دنیا در رشته های علمی و فنی.
- ۳- تهیه و انتشار منابع کتابشناسی علمی و فنی و بررسی گزیده های علوم و فنون.
- ۴- ترجمه و تکثیر مقالات مجلات بر حسب درخواست مؤسسات و یا سازمانهای صنعتی.

هدفهای اصلی وینیتی

افزونی اطلاعات علمی و فنی در اتحاد جماهیر شوروی وظیفه وینیتی را مشکلتر و پیچیده تر ساخته است. وظایف این مؤسسه در حال حاضر عبارتند از:

- ۱- تهیه نشریات اطلاعاتی حاوی مطالب (جاری انتشارات) علمی و فنی دنیا.
- ۲- خدمات مراجعه بنابر خواسته های فردی یا براساس قراردادهای دائمی.
- ۳- انجام تحقیقات بنیادی و علمی بر روی تئوری و سازمان اطلاعات علمی و فنی.
- ۴- اجرای وظایف یک سازمان ما در نظام واحد اطلاعات علمی و فنی کشور.
- ۵- تربیت کارکنان جهت انجام وظایف اطلاع رسانی و آموزش تکمیلی کادر مدیران و مهندسان سازمانهای اطلاعاتی کشور
- ۶- ایجاد روابط بین المللی در رشته اطلاعات علمی و فنی.

نشریات اطلاعاتی وینیتی و خصوصیات آنها

به استثنای طب بالینی، کشاورزی، ساختمان و معماری، وینیتی تقریباً برای تمام رشته های علوم طبیعی و مهندسی نشریات اطلاعاتی تهیه می کند.

سریعترین خدمت اطلاعاتی اطلاعات نشانه **Signal Information** است که عبارت است از انتشار کارتهای حاوی اطلاعات کتابشناسی. این کارتها در مدت کوتاهی استفاده کننده را از وجود نشریات تازه مطلع می سازد.

فهرست موضوعی یکی دیگر از نشریات اطلاعاتی است که در رشته های خاص بصورت ادواری منتشر می شود. تقسیمات موضوعی بسیار مفصل و کاملی که این نوع فهرستها دارند موجب می شود یک مقاله تحت دو یا سه موضوع فهرست گردیده و به استفاده کننده کمک کند تا مطالب مورد نظر خود را براحتی بیابد.

مجلات چکیده چون اساسی ترین و پرمصرف ترین نشریه اطلاعاتی هستند بایستی به کیفیت مطالب آن ها توجه فراوان بشورد بهمین جهت وینیتی خبرگان تراز اول رشته های مختلف علوم را که به زبانهای مختلف خارجی تسلط دارند جهت تهیه چکیده برگزیده است. چکیده نویسان از کارکنان این مؤسسه نیستند بلکه متخصصانی هستند که در سازمانها و مؤسسات علمی و فنی و آزمایشگاهها و کارخانه ها در داخل و خارج به کار مشغولند و در ازای دریافت دستمزد چکیده تهیه می کنند. تعداد این متخصصان در حدود ۲۴۰۰۰ نفر است.

مجله چکیده در رشته های علوم پایه مانند شیمی، فیزیک و غیره به دو صورت منتشر می گردد، به این ترتیب که ابتدا کلیه مقالات یک رشته مثلاً "متالورژی" بصورت مجله چکیده منتشر گردیده و سپس همان چکیده ها به تفکیک رشته های فرعی تر مثلاً "تولید آهن و فولاد" در سریهای مختلف انتشار می یابد.

تعداد این نوع چکیده ها در حدود ۲۵ سری در رشته های اصلی و ۱۲۸ سری در رشته های فرعی است. سایر موضوعاتی که در مجلات چکیده فوق گنجانده نمی شوند مثل "تحقیقات فضائی" در نشریات چکیده دیگری به تفکیک منتشر می گردند و تعداد آنها بالغ بر ۳۶ سری می باشد.

در ارزش یابی این مجلات همیشه یک امر مورد نظر بوده و آن کوتاه کردن فاصله دریافت نشریات تا انتشار چکیده مقالات آنهاست و همواره به دنبال یافتن راهی هستند تا بتوان این فاصله را به ۳ تا ۴ ماه تقلیل داد. از نکات قابل توجه در تهیه این نشریات تنوع فهرستهایی است که برای آنها در نظر گرفته می شود یعنی فهرست مؤلف، موضوعی، طبقه ای، جغرافیایی، فرمولها، پروانه ها و غیره. کلیه چکیده ها دارای شماره UDC است.

در بعضی از رشته های علوم از قبیل مهندسی رادیو و سیرنیتیک چکیده ها علاوه بر انتشار در مجلات، بصورت کارت نیز منتشر می گردند تا استفاده از آن برای سازمانهای اطلاعاتی آسانتر باشد. چکیده های رشته متالورژی نیز روی کارتهای منگنه دار منتشر می شوند و چون این کارتها احتیاج به تنظیم و ردیف کردن ندارند نگهداری آنها بسیار ساده و استخراج مطالب از آنها بسیار سریع است. نشریات چکیده وینیتی از چنان کیفیتی برخوردار است که در سال متجاوز از ۲۶۰۰۰۰ مشترک در داخل و خارج از کشور دارد.

اطلاعات فشرده نوع دیگری از نشریات ادواری این مؤسسه است که حاوی مهمترین اطلاعات درباره پیشرفتهای جدید علوم و مهندسی در کشورهای خارجی است. اطلاعات این نشریه بصورت ترجمه فشرده مقالات، پروانه ها و همراه با تصویر، عکس، جدول نمودار و غیره می باشد و درک مطالب آن بی نیاز از ارجاع به منبع اصلی است. از این نوع نشریه حدود ۷۰ سری در مهمترین رشته های کاملاً اختصاصی علوم و مهندسی منتشر می شود. هر شماره حاوی حدود ۵ تا ۶ مقاله است و از نظر تحقیقی خصوصاً برای کارخانجات ارزش فوق العاده زیادی دارد. با انتشار این نوع نشریه ها وینیتی سعی می کند در حداقل مدت که حدود ۱/۵ ماه است استفاده کنندگان را در جریان تازه ترین پیشرفتها قرار دهد.

سری دیگری از انتشارات وینیتی تحت عنوان "بررسی علوم" و "بررسی مهندسی" معمولاً سالانه منتشر می گردد و عده ای از دانشمندان و متخصصان ورزیده و مطلع مطالب مربوط به زمینه های خاصی از علوم و مهندسی را که در طی یک سال انتشار یافته بررسی و تحلیل می نمایند. در رشته هایی که تعداد انتشارات آن در طول سال کم است این بررسی ها هر دو یا سه سال یکبار تهیه می شوند. در پایان این نشریات همیشه مقاله نامه کاملی درباره هر موضوع بچاپ می رسد و هر یک از مقالات با شماره ای همراه است که بوسیله آن می توان چکیده مقاله را در مجلات چکیده وینیتی یافت.

وینیتی نشریات متعدد دیگری نیز دارد که مهمتر از همه مجلاتی است درباره اطلاع رسانی و حاوی مطالبی در مورد سازمانهای اطلاعاتی کشور و سازمانهای اطلاع رسانی خارجی، خدمات اطلاع رسانی، اشاعه اطلاعات، مسائل مکانیزه و خودکار کردن خدمات اطلاعاتی و غیره.

کار تهیه و گردآوری مدارک به عهده بخش آماده سازی علمی وینیتی است. این قسمت انتشارات تحقیقاتی دنیا را از ۱۲۰ کشور به ۶۳ زبان و از طریق آبونمان یا مبادله با بیش از سه هزار سازمان خارجی دریافت می کند. هر گروه از کارکنان مسئول انتشارات یک یا چند کشور هستند و کلیه امور مربوطه را از سفارش، دریافت، ثبت و آماده سازی انجام می دهند. کار دیگر این بخش تجزیه و تحلیل نشریات رسیده است در اینجا نیز گروهها از نظر جغرافیایی تقسیم بندی شده اند و هر گروه منابع رسیده را دقیقاً بررسی نموده با استفاده از فهرست موضوعی خاص نشریات چکیده که توسط وینیتی تهیه گردیده بخشهایی را که باید مقالات و مطالب برایشان فرستاده شود مشخص می کنند. در صورتیکه مقاله ای مورد لزوم چند بخش باشد نسخه های اضافی لازم از آن تهیه می گردد مقالاتیکه بایستی چکیده آنها تهیه شود توسط بخش علوم بین چکیده نویسان بنا بر تخصصشان توزیع می گردد.

انتخاب نشریات برای تهیه "اطاعات فشرده" بوسیله ویرایشگران متخصص از مجلات پایه و اصلی و پروانه ها انجام می گیرد. این افراد متخصصانی هستند که با مسائل جاری و احتیاجات رشته های مربوطه کاملاً آشنائی دارند.

استفاده کنندگان انتشارات وینیتی می توانند فتوکپی یا میکروفیلم مطالب مورد نظر خود را درخواست نمایند. تعداد این درخواستها بقدری است که هر سال متجاوز از دو میلیون صفحه فتوکپی و میکروفیلم تهیه می شود و بهمین جهت معمولاً به هر درخواست حدود ۱۰ تا ۱۵ روز بعد پاسخ داده می شود. وینیتی دارای چاپخانه بسیار بزرگی است که با ماشین آلات و وسائل کاملاً مدرن تجهیز شده و کلیه امور مربوط به چاپ و توزیع نشریات را انجام می دهد.

علاوه بر این مدارکی را که وینیتی از سراسر جهان دریافت می کند، در این محل جمع آوری و نگهداری می شود و به این جهت کار تهیه فتوکپی و میکروفیلم مقالات مورد درخواست نیز به عهده این قسمت است. در مواردیکه افراد به ترجمه مقاله ای احتیاج دارند تقاضایشان به بخش ترجمه وینیتی فرستاده می شود و این بخش با استفاده از متخصصان موضوعی که به یک زبان خارجی تسلط کامل دارند ترجمه را تهیه و در اختیار درخواست کننده قرار می دهد. این بخش ماهانه فهرست موضوعی ترجمه های انجام شده را تهیه نموده و انتشار می دهد.

خدمات مراجعه

در وینیتی مجموعه ای غنی از منابع مراجعه در زمینه های علمی و فنی گردآوری شده است و این موسسه سعی می کند با استفاده از کلیه امکانات و منابع چاپی و غیرچاپی علمی و فنی مدرن ترین وسائل ارتباطی، به

سئوالات مراجعه هر چند پیچیده و مشکل پاسخ دهد. علاوه بر این طبق قراردادهایی با موسسات و سازمانها، خدمات اشاعه اطلاعات گزیده را در زمینه های بسیار تخصصی انجام می دهد و اطلاعات استخراج شده را بصورت کارت منظمماً برای متقاضیان ارسال می دارد.

بررسی مشکلات اطلاع رسانی علمی و فنی

از مشکلات بزرگی که در استفاده از اطلاعات علمی وجود دارد مساله زبان نشریات است چه بسیار مقالات خوب و ارزنده ایکه در زمینه کار یک پژوهشگر منتشر می شود ولی بعلت ناآشنا بودن وی با آن زبان استفاده از مطالب آنها برایش مقدور نیست. البته تنها راه استفاده ترجمه آنهاست ولی این کار با توجه به هزینه سنگینی آن فقط می تواند در مورد تعداد معدودی از مطالب انجام گیرد. به این سبب اغلب سازمانهای اطلاع رسانی بزرگ جهان در پی یافتن راه حلی برای این مساله هستند. در وینیتی انجام این مطالعه به عهده بخش Semiotics گذاشته شده است. این بخش مرتباً در مورد روشهای تبدیل متون به نشانه ها یعنی تبدیل زبان طبیعی به زبان قراردادی تحقیق می نماید و روشهای مختلف و مشکلات آنرا بررسی می کند. حقیقت این است که این مساله پیش از آنچه تصور می رفته پیچیده و غامض است و چنانچه موفقیتی حاصل شود قدم بزرگی در راه ترجمه ماشینی از بسیاری از زبانهای متداول دنیا در نتیجه بهبود و گسترش خدمات اطلاع رسانی برداشته شده است.

از سال ۱۹۶۶ وینیتی با همکاری تعدادی از سازمانهای اطلاع رسانی کشور پیرامون برنامه اصلاح و گسترش هر چه بیشتر نظام اطلاعات علمی و فنی در اتحاد جماهیر شوروی به مطالعه پرداخته اند بدین ترتیب که پس از تجزیه و تحلیل نظامهای موجود، نیازهای اطلاعاتی دانشمندان و متخصصان سطوح مختلف را مطالعه می کند و انواع خدمات اطلاعاتی را بررسی و ارزشیابی می نماید.

تربیت و آموزش تکمیلی متخصصان در رشته اطلاعات علمی و فنی

رشد سریع اطلاعات علمی و فنی موجب شده است که تعداد زیادی از متخصصان رشته های مختلف علوم به فعالیت های اطلاع رسانی جذب شوند بدون آنکه هیچگونه اطلاعی در این زمینه داشته باشند. برای رفع این نقیصه وینیتی با تشکیل دوره های منظم کار آموزی، متخصصان رشته های علمی و فنی و مدیریت را برای انجام کارهای مختلف خدمات اطلاع رسانی تربیت می کند و آنان را با کلیه فعالیتها و خدمات این رشته آشنا می سازد. ضمناً متخصصان علم اطلاع رسانی این موسسه با سازمانهای دیگر کشور همکاری می کند و در دوره های آموزشی سازمانهای مذکور که به منظور تربیت متخصص در زمینه های خاصی از علم اطلاع رسانی تشکیل می دهند شرکت می نماید.

روابط بین المللی

وینیتی با بسیاری از سازمانهای بزرگ بین المللی اطلاعات علمی و فنی در سراسر جهان رابطه دارد و می کوشد که هر چه بیشتر این ارتباط و همکاری را توسعه دهد. این موسسه با یونسکو نیز همکاری می کند و در بسیاری از برنامه های آن شرکت فعالانه ای دارد. ضمناً در چندین سازمان بین المللی از جمله فدراسیون بین المللی دکوماناسیون (FID) بخش چکیده شورای بین المللی اتحادیه های علمی (ABICUS) فدراسیون بین المللی آماده سازی اطلاعات (IFLP) و سازمان گسترش صنعتی سازمان ملل متحد (UNIDO) عضویت دارد.

در حال حاضر وینیتی یکی از بزرگترین سازمانهای اطلاعات علمی و فنی دنیاست و همواره می کوشد تا خدمات اطلاعاتی بهتر و بیشتری را ارائه کند و موانع و مشکلاتی را که در راه انجام این خدمات وجود دارد از میان بردارد.

[ابتدای صفحه](#)